

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้าน้ำร้อน” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้าน้ำร้อนและเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้าน้ำร้อน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกโดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มประชากร คือ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีสวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้าน้ำร้อน แบ่งเป็นเพศชาย ๕๖ คน และเพศหญิง ๙๔ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๕๐ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้าน้ำร้อน ใช้การวิเคราะห์หาค่าแสดงจำนวน (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนการวิเคราะห์ความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมการแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด สำหรับการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) คือ สถิติที่ใช้ทดสอบหาความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance : ANOVA) สถิติทดสอบความแปรปรวนด้วย Levene Statistic สถิติที่ใช้หาความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Sheffé s post hoc comparison)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้าน้ำร้อน” มีข้อสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้าน้ำร้อน จำนวน ๑๕๐ คน พบว่าร้อยละ ๖๒.๖๗ เป็นเพศหญิง และร้อยละ ๓๗.๓๓ เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี/สูงกว่า ประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัว

วัตถุประสงค์ที่ ๑ ศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวด สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง

ด้านความเชื่อและความสนใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรงส่วนใหญ่เชื่อว่ากิจกรรมของโครงการเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้รู้สึกเลื่อมใสและเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ได้ทำบุญกุศล

ด้านความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรงส่วนใหญ่เชื่อว่ากิจกรรมนี้ช่วยให้ได้รับความสุขในการสร้างบุญกุศล ช่วยให้ได้ทำความดี สร้างบุญกุศล และเห็นว่าควรให้มีการเผยแพร่กิจกรรมนี้ให้กับพุทธศาสนิกชนอื่นๆ

ด้านความเชื่อและความสนใจในกิจกรรมการปฏิบัติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรงส่วนใหญ่ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ที่ได้ช่วยกันรักษาพระไตรปิฎกและสืบทอดอายุ การระลึกถึงคุณของพระธรรมที่ช่วยผู้ปฏิบัติให้พ้นทุกข์ภัยทั้งปวง การได้ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้ธรรมอันประเสริฐและเผยแผ่แก่สัตว์โลกให้พ้นทุกข์

ศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมโดยภาพรวมจำแนกตามตัวแปรเพศของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง พบว่าความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง เพศหญิง อยู่ในระดับที่สูงกว่าเพศชาย และพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ($t=2.14, p=0.03$) ส่วนความเชื่อและความสนใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการและขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรงนั้น พบว่าเพศหญิงมีความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมที่สูงกว่าเพศชาย แต่ไม่พบว่ามีผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ศึกษาความเชื่อและความสนใจโครงการจำแนกตามตัวแปรอายุของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง

ความเชื่อและความสนใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ พบว่าผู้ที่มีอายุต่างกันมีความเชื่อและความสนใจที่แตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ พบว่าผู้มีอายุระหว่าง ๒๑-๓๕ ปี มีความเชื่อและความสนใจที่แตกต่างกับผู้ที่มิมีอายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ความเชื่อและความสนใจกิจกรรมการปฏิบัติธรรม พบว่าผู้ที่มีอายุต่างกันมีความเชื่อและความสนใจที่แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ศึกษาความเชื่อและความสนใจโครงการจำแนกตามตัวแปรระดับการศึกษาของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้านำร่อง

ความเชื่อและความสนใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ พบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเชื่อและความสนใจที่แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ พบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเชื่อและความสนใจที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยพบว่าผู้มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีความเชื่อและความสนใจสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา และผู้ที่มีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีความเชื่อและความสนใจต่ำกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี/สูงกว่า

ความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ พบว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีความเชื่อและความสนใจอยู่ในระดับที่สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา และพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ศึกษาความเชื่อและความสนใจโครงการจำแนกตามตัวแปรอาชีพของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้านำร่อง

ความเชื่อและความสนใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการของผู้มีอาชีพต่างกันมีความเชื่อและความสนใจที่แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการของผู้มีอาชีพต่างกันมีความเชื่อและความสนใจที่แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ความเชื่อและความสนใจกิจกรรมการปฏิบัติธรรมที่ของผู้มีอาชีพต่างกันมีความเชื่อและความสนใจที่แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

วัตถุประสงค์ที่ ๒ ศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะและอุปสรรคในการสร้างความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยต่ำสุดของความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรม ปรากฏผลสรุปดังนี้

๑. ด้านความเชื่อและความสนใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ พบว่าส่วนใหญ่ไม่สามารถเตรียมตัวและวัตถุดิบเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมโครงการได้ทัน ไม่มีโอกาสได้ชักชวนญาติ มิตรสหาย เข้าร่วมโครงการ แม้ว่าต้องการสมัครเข้าร่วมกิจกรรมโครงการทันทีก็ตาม

๒. ความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการพบว่าในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการไม่มีโอกาสได้สละแบ่งปันสิ่งของและปัจจัยเข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีโอกาสได้ชักชวนญาติ มิตรสหาย เพื่อการร่วมบริจาคปัจจัยและสิ่งของเข้าร่วมกิจกรรม และต้องการอยู่ร่วมงานนี้ให้นานมากขึ้น

๓. ความเชื่อและความสนใจในกิจกรรมการปฏิบัติธรรม พบว่ารู้สึกไม่ค่อยพอใจเมื่อมีบุคคลอื่นขัดจังหวะหรือมีเหตุให้ต้องหยุดสวด จนต้องกำหนดจิตใจให้มั่นคง และอ่านบทสวดสาธยายให้ทันทุกอักขระ จึงสามารถคลายวิตกกังวล ไม่ฟุ้งซ่าน

๔. ความพึงพอใจเกี่ยวกับโครงการ พบว่าผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง ที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการที่สูงกว่าผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/สูงกว่า

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ ๑ ศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง

ความเชื่อและความสนใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีเหตุผลมาจากศรัทธาความเชื่อต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระสุขุมลชาติ ทองแสง ที่ศึกษาเรื่อง “ความเชื่อ ความเข้าใจ พฤติกรรมและความเครียดของผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรม วิปัสสนากรรมฐาน แบบสติปัฏฐาน ๔ ที่วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี” พบว่า ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน วัดอัมพวัน มีความเชื่อ ความเข้าใจ และพฤติกรรมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เหตุผลที่ผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรงส่วนใหญ่เชื่อว่ากิจกรรมของโครงการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้รู้สึกผ่อนคลายและเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ได้ทำบุญกุศล มีเหตุผลมาจาก ความเชื่อมั่นในกิจกรรมของโครงการสวดสาธยายพระไตรปิฎก เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ ช่วยให้ได้รับความสุขในการสร้างบุญกุศล ช่วยให้ได้ทำความดี สร้างบุญกุศล และเห็นว่าควรให้มีการเผยแพร่กิจกรรมนี้ให้กับพุทธศาสนิกชนอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ พระณัฐเสถียร

อธิชาโณ (รุ่งเรือง) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการบวชเนกขัมมะของ พุทธศาสนิกชน : ศึกษากรณี วัดนครป่าหมาก เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า ทักษะคติเกี่ยวกับประโยชน์ในการบวชเนกขัมมะ ๓ อันดับแรก คือ เห็นว่าทำให้ได้บำเพ็ญเนกขัมมะบารมี รองลงมา คือ ทำให้ได้ฟังหลักธรรมจากครูบาอาจารย์ ทำให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น โดยมุ่งเน้นเพื่อบำเพ็ญเนกขัมมะบารมี เพื่อศึกษาเรียนรู้หลักธรรมและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดความสงบร่มเย็นในจิตใจ และเพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากความทุกข์ เหตุผลที่ผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรงส่วนใหญ่เชื่อว่ากิจกรรมนี้ช่วยให้ได้รับความสุขในการสร้างบุญกุศล ช่วยให้ได้ทำความดี สร้างบุญกุศล และเห็นว่าควรให้มีการเผยแพร่กิจกรรมนี้ให้กับพุทธศาสนิกชนอื่นๆ ความเชื่อและความสนใจในกิจกรรมการปฏิบัติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีเหตุผลมาจาก เชื่อว่า การสวดสาธยายพระไตรปิฎก เป็นแนวทางการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง ทำให้จิตใจสงบ เกิดสมาธิ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนันทา มิ่งเจริญพร ศึกษาเรื่อง “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของเยาวชนที่ยูวพุทธิกสมาคม” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติกรรมฐานนั้นสามารถช่วยพัฒนาทางจิตใจได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจา และใจ คือ พฤติกรรมหลังจากการฝึกปฏิบัติกรรมฐานนั้น ผู้ปฏิบัตินั้นมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น และที่เห็นได้ชัดจากผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ คือ มีการพัฒนาจิตใจที่ดีกว่าก่อนการปฏิบัติกรรมฐาน เช่น ผู้ปฏิบัติใจเย็นลง ไม่ก้าวร้าว มีสมาธิในการเรียนและการทำงานมากขึ้น รู้จักใช้สติคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ มากกว่าเมื่อก่อน อารมณ์แจ่มใส พุดโกหกน้อยลง นินทาน้อยลง และจิตเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากขึ้น คือ คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

ในการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการสวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง พบว่า การประชาสัมพันธ์ อาคารสถานที่ ระบบเสียง อาหารเครื่องดื่ม การบริการมีส่วนสำคัญในการสร้างความพึงใจในการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับ ญาณภัทร ยอดแก้ว ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญ : กรณีศึกษาวัดเอก อำเภอกะสินธุ์ จังหวัดสงขลา” พบว่า ๑) ด้านอาคารสถานที่ ข้อดีคือ ทางโครงการหรือวัดมีความพร้อมด้านสถานที่ซึ่งสามารถรองรับกิจกรรมและผู้เข้าร่วมโครงการได้อย่างเพียงพอ ๒) ด้านอาหารและน้ำปานะ (เครื่องดื่ม) ข้อดีคือ ทางโครงการมีผู้รับผิดชอบเรื่องอาหารที่ชัดเจนและร่วมมือร่วมใจกันจัดอาหารเป็นอย่างดี มีอาหารพอเพียงสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการทุกครั้ง ๓) ด้านกิจกรรม ข้อดีคือ ความหลากหลายของกิจกรรมและความกลมกลืนสามารถให้ผู้เข้าร่วมโครงการต่างวัยกันสามารถปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ร่วมกันได้ และประนอม เทือกทักษ์ ศึกษาเรื่อง “ทัศนะของประชาชนต่อกิจกรรมวันอาทิตย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” พบว่า ทักษะของประชาชนต่อกิจกรรมวันอาทิตย์ด้านปารุณภาพธรรม กลุ่มตัวอย่าง

เห็นด้วยระดับมาก หลวงพ่อปัญญานันทะใช้วิธีแสดงปาฐกถาธรรม ให้ผู้ฟังเข้าใจได้เป็นอย่างดี ด้านโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า นักเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีผลการเรียนดีขึ้น สามารถนำความรู้และจริยธรรมที่ได้รับไปประพฤติในชีวิตประจำวันได้จริง

วัตถุประสงค์ที่ ๒ ศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะและอุปสรรคในการสร้างความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้ต้นสำโรง ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยต่ำสุดของความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรม ปรากฏผลสรุปดังนี้

๑. ด้านความเชื่อและความสนใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ พบว่าส่วนใหญ่ไม่สามารถเตรียมตัวและวัตถุดิบเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมโครงการได้ทัน ไม่มีโอกาสได้ชักชวนญาติ มิตรสหาย เข้าร่วมโครงการ แม้ว่าต้องการสมัครเข้าร่วมกิจกรรมโครงการทันทีก็ตาม

๒. ด้านความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการพบว่าในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการไม่มีโอกาสได้สละแบ่งปันสิ่งของและปัจจัยเข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีโอกาสได้ชักชวนญาติ มิตรสหาย เพื่อการร่วมบริจาคปัจจัยและสิ่งของเข้าร่วมกิจกรรม และต้องการอยู่ร่วมงานนี้ให้นานมากขึ้น

๓. ด้านความเชื่อและความสนใจในกิจกรรมการปฏิบัติธรรม พบว่ารู้สึกไม่ค่อยพอใจเมื่อมีบุคคลอื่นขัดจังหวะหรือมีเหตุให้ต้องหยุดสวด จนต้องกำหนดจิตใจให้มั่นคง และอ่านบทสวดสาธยายให้ทันทุกอักขระ จึงสามารถคลายวิตกกังวล ไม่ฟุ้งซ่าน

๔. ด้านความพึงพอใจเกี่ยวกับโครงการ พบว่าผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้ต้นสำโรง ที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีความเชื่อและความสนใจขณะเข้าร่วมกิจกรรมโครงการที่สูงกว่าผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/สูงกว่า

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบ (Fact Finding) โดยแบ่งออกเป็น ๒ ระดับคือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการศึกษาเรื่อง ศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกาเข้ต้นสำโรง เป็นการศึกษาต่อบริบทอย่างรวมนับจำนวนทั้งสิ้น ๑๕๐ คน แบ่งเป็นเพศชาย ๕๖ คน และเพศหญิง ๙๔ คน โดยพบปัญหาและอุปสรรคที่กำหนดเป็นเชิงนโยบาย คือ

๑. ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ไม่สามารถเตรียมตัวและวัตถุดิบเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมโครงการได้ทัน ไม่มีโอกาสได้ชักชวนญาติ มิตรสหาย ควรกำหนดเป็นนโยบายให้วัดได้เตรียมการ

ประชาสัมพันธ์เป็นระยะ ๆ และเปิดโอกาสให้สามารถเข้าร่วมโครงการเป็นรุ่น ๆ อาจจะกำหนดเป็น รุ่นสวดสาธยายพระวินัยปิฎก รุ่นสวดสาธยายพระสุตตันตปิฎก รุ่นสวดสาธยายพระอภิธรรมปิฎก เป็นต้น

๒. รู้สึกไม่ค่อยพอใจเมื่อมีบุคคลอื่นขัดจังหวะหรือมีเหตุให้ต้องหยุดสวด จนต้องกำหนดจิตใจให้มั่นคง และอ่านบทสวดสาธยายให้ทันทุกอักขระ จึงสามารถคลายวิตกกังวล ไม่ฟุ้งซ่าน ควรมีการสร้างกฎระเบียบและแนวปฏิบัติในขณะสวดสาธยาย และควรกำหนดให้มีการสวดเป็นทำนองที่สามารถสวดได้ทันพร้อมกัน หรือ กำหนดให้มีการศึกษาวิธีการออกเสียงอักขระ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาค้างนี้ เป็นการศึกษาศึกษาความเชื่อและความสนใจในการปฏิบัติธรรมของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก ณ วัดไร่เกะต้นสำโรง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ หากมีการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ ควรมีการศึกษา ในเรื่องต่อไปนี้

๑. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการสวดสาธยายพระไตรปิฎกโครงการของวัด/องค์กร
๒. ศึกษาการปฏิบัติไตรสิกขาของผู้สวดสาธยายพระไตรปิฎก